

Redan under tidigt 1900tal hade engagerade sockenbor dryftat tanken på att bilda en hembygdsförening i Tofteryds socken.

Så grunden till vår förening kom då till av en blandning av dessa tankar och Skillingaryds hembygdsförening bildad på 1920-talet, en samling starka människor ifrån Tofteryds socken med fabrikören Nils Georg Thulin, Simon Andersson och Joel Andersson i spetsen.

Av detta bildades 1934 Tofteryd sockens hembygdsförening. Hagshults sockens hembygdsförening anslöt 1974 och vårt namn ändrades då till Tofteryd-Hagshult hembygdsförening.

På 1920 talet kom det en ung reslig lärare ifrån Skåne till Tofteryd - Joel Andersson. Joel blev snabbt en mycket hedersam Smålänning av stora mått. Under närmare 70 år ägnade sig Joel åt Tofterydsbygdens historia och dokumenterade bland annat Tofteryds socken skolhistoria, ifrån starten i mitten 1800 - till början 1900, Tofteryd kyrkas historia, hembygds - och kulturhistoriska skrifter. Förutom en entusiastisk hembygdsvän och forskare grundade och ledde han som kantor både hembygdsförening och kyrkokör.

Inspirerad av hembygdens tidigare eldsjälar, prosten Jonas Johan Lagergren och sin granne kyrkoherden Rendahl i Tofteryd, tog Joel aktiv del för bildandet av en hembygdsförening och en hembygdspark där våra förfäders hus, föremål och hantverk kunde samlas visas och bevaras för framtida släkten. Många imponerades snabbt av den unge lärarens arbetskapacitet och brinnande intresse för sin " nya " hembygd och dess rika kulturhistoria.

Saken hade som sagt dessförinnan vid flera tillfällen blivit diskuterad, och i dessa planer fanns det ett ordnande av en hembygdspark vid Tofteryds kyrka. Man kan mellan raderna här o där ana och förstå ett missnöje med att det inte blev så, men järnvägen hade för länge sedan flyttat både denna sockens och andra socknars centrum till platserna för järnvägens stationer.

Efter att kommunalfullmäktige våren 1934 enhälligt anammat ett av Simon Andersson framlagt förslag om att bilda en hembygdsförening, ” **Tofteryd Sockens Hembygdsförening** ”, hölls ett konstituerande sammanträde i Skillingaryds kommunalrum den 20:e Juli samma år.

Då valdes också en interimsstyrelse bestående av nedanstående personer.

Personerna nedan anser vi såsom ” Stiftare ” av denna nu 92 åriga förening, även om det var betydligt fler som deltog i uppstarten, och att själva grundidén med en hembygdspark uppstod i Tofteryd ett par årtionden tidigare.

Den 20:e Juli 1934 som får anses som datum för föreningens bildande, och den 22:e September 1934 höll föreningen sitt första styrelsemöte.

**Interimstyrelsen bestod då av följande personer** ( blev också sedan vald som styrelse )

|                  |               |              |
|------------------|---------------|--------------|
| Simon Andersson  | Sågverksägare | Skillingaryd |
| Bertil Johansson | Köpman        | Skillingaryd |
| Oskar Jarl       | Smedmästare   | Skillingaryd |
| Joel Andersson   | Kantor/lärare | Tofteryd     |
| A.W Rendahl      | Kyrkoherde    | Tofteryd     |
| Oskar Wakt       | Lantbrukare   | Pukarp       |
| Jonas Andersson  | Lantbrukare   | Mölnarp      |
| Holger Boberg    | Lantbrukare   | Boarp        |

|                   |                 |              |
|-------------------|-----------------|--------------|
| Nils Georg Thulin | Fabrikör        | Skillingaryd |
| Werner Kjellberg  | Folkskollärare  | Skillingaryd |
| Karl Svensson     | fd Fjärdingsman | Skillingaryd |
| John Bengtsson    | Kontorist       | Skillingaryd |

På det 1.a egentliga årsmötet står även Ulrik Jonsson i Torp och Johan Glad på Bygget upptagna som styrelsemedlemmar, där står också att dessa valdes in genom utlottning! Vilket måste tolkas som att många fler än så ville engagera sig.

Skillingaryds hembygdsförening hade under sin verksamhet ifrån hösten 1928 vid flera tillfällen insamlat medel till en hembygdsstuga, och för att möjliggöra köpet av ett 1700talshus från Bengtsbo anordnade föreningen hembygdsfester, en under 1932 och två under 1934. Intresset var stort och medlemsteckningen i föreningen gick i rask takt.

### **Hembygdsparken och dess byggnader.**

Den första frågan för styrelsen gällde inköp av lämplig tomt till hembygdsparken, ett par förslag hade inkommit men föreningen landade i beslutet att utav N.G Thulin inköpa Norrgårdens västra del ( kvarteret sälgen ) för 4.600 kr. Detta köp var däremot förenat med en stadsplaneändring och drog därmed ut på tiden så den av hembygdsföreningen skänkta Bengtsbostugan fick ligga under presenningar i parken och kunde först monteras upp igen 1936. Stugan invigdes tillsammans med parken den 2.e Augusti detta år på Storsöndagen, en dag då det rörde sig hela ca 5 000 människor i det lilla samhället Skillingaryd, invigningstalet hölls av kyrkoherde A.W Rendahl och kapten B. Kugelberg höll ett föredrag om historiken. Samma år skänker fru Emy Thelander den gamla kronoboden, det vi idag kallar "Thelanderhuset" till föreningen. Byggnaden har enligt uppgift tjänstgjort som samhällets första skollokal, dels som bostad åt kungliga Jönköpings regementes officerare och på slutet som verkstadslokal och magasin. Thelanderstugan flyttades och återuppfördes i parken sommaren 1938. Övervåningen användes sedan under många år som ett mycket uppskattat vandrарhem, nedre våningen inredes som samlingslokal och hembygdsmuseum. I början av 50 talet dekorerades rummen i Thelanderstugan av den kände kyrkomålaren Torsten Hjelm. Han har dekorerat tak o bjälkar i nedre samlingslokalen och i ena salen på andra våningen har olika tidsepoker ifrån vår bygd målats - ifrån medeltiden fram till 1953 då VM i motorcross kördes på slätten i Skillingaryd. 1941 skänkte N.G Thulin en 1700tals bod, vilken var inköpt av lantbrukare Ivar Claesson västra hult i Nydala socken. Bodan uppfördes under året 1942 och försågs med torvtak.

1949 bildades Hagshults hembygdsförening. På första mötet 30.e Nov 1949 var tanken att man skulle starta en kombinerad hembygds och föreläsningsförening, men mötet vill annorlunda, så det blev istället två föreningar, vi har dokument från ett möte från den 14.e Dec i Fagerhult där Sven Samuelsson verkar vara den som agerar sekreterare Ordf Lennart Olsson, Sekreterare Sven Samuelsson och då blir ju ? Jerker Edvinsson kassör ? **men här kommer mer, söker bara verifiering av info innan vi lägger ut**

N.G.Thulin som var ordförande hade själv utvecklat en av Sveriges största vagnsindustrier ville naturligtvis att både en gammal smedja och ett vagnsmuseum skulle finnas i hembygdsparken. På 50-talet hade föreningen samlat på sig ett antal gamla vagnar och redskap ifrån förra seklet. Dessa förvarades i ett förråd på A-6 och sedermera i kyrkstallarna i Tofteryd. 1966 skänkte

lantbrukaren Gustav Andersson Ålaryds Östergård en gammal smedja med bälg och städ till föreningen. Smedjan flyttades och återuppfördes i Hembygdsparken under året 1967 där den utrustades med gamla smedverktyg som tidigare skänkts, bl.a. skänkte Oskar Nilsson Skillingaryd ett skruvstäd som tillhört hovslagaren Andersson i Skillingaryd. Skruvstädet hade tillverkats av A.M. Tolf i hans smedja som låg mittemot Skillingaryds kvarn och som senare köptes av Georg Thulin. Smedjan var välutrustad med funktionsdugliga verktyg från 1800 talet. På senare tid har smedjan ytterligare rustats upp och elström dragits in för att bättre kunna nyttja och "öva" smidning även kvällstid.

År 1974 samordnades de båda hembygdsföreningarna i Tofteryd och Hagshult till en förening, man anar ju att skjutfältskampen som då rasade för fullt tog allt för mycket tid och energi, flera av de ledande var förstås aktiva även i denna kamp.

Thulins dröm om ett vagnsmuseum lät dröja fram till slutet på 70-talet, hembygdsföreningen har på olika sätt och med blandad framgång värnat om bevarande av gamla hus och byggnader i vår socken, när "rivningshysterin" drog fram i vårt land på 60 och 70-talet drabbades även vår centralort Skillingaryd. Hembygdsföreningen lyckades dock rädda en del av Ljungbergs gamla fabrik i Källeliden. Tack vare många personliga insatser av hembygdsvännerna Joel Andersson, Uno Lööv, Allan Friberg, Erik Nyquist m.fl. lyckades man skaffa ytterligare tomtmark i hembygdsparken och flytta magasinet till dess nuvarande plats. Magasinet innehåller idag vagnsmuseum på 1.a plan och på 2.a plan ett hantverksmuseum. Arbetet med färdigställandet av museet utfördes av medlemmar i studiecirkeln "gräv där du står" under ledning av Joel A, Uno L och Erik N. På bottenvåningen finns ett antal fina vagnar som tillverkats och ägts av folk i bygden. På andra våningen finns nio bås visande olika yrkesgrupper och miljöer, ex sadelmakare, skomakare, toffelmakare, målare, skräddare, kopparslagare, smed / maskintillverkare.

I vår hembygdspark i Skillingaryd har vi idag fem gamla fina byggnader belägna i en fin miljö, 3 st ifrån 1700talet och 2st från 1800tal. Hembygdsföreningen disponerar också de gamla kyrk-stallarna i Tofteryd. Där förvaras vagnar, lantbruksredskap och en mängd äldre redskap ifrån bygden. Vi är både glada och stolta över våra gamla byggnader och alla de olika redskap som tillverkats och använts av folk i bygden, och detta faktum att de kan beskådas än idag.

En annan stor kulturskatt är vårt hembygdsarkiv där Joel Anderssons med fleras samlingar förvaras, Joel var sekreterare i vår hembygdsförening i 60 år och har på ett mycket noggrant och väl organiserat sätt dokumenterat vad som hänt i vår hembygd och inom vår förening. Här finns bl.a. omfattande samlingar av hembygds och kulturhistoriskt material, forskningsarbeten i bokform ex. Tofteryds kyrkas historia i 3 delar, Tofteryds skolhistoria samt en mängd olika skrifter och bilder (foton o dia), dessutom finns olika filminspelningar och ljudinspelningar ifrån 30talet fram till våra dagar. Verksamheten inom hembygdsföreningen handlar ju om att "bevara" det som våra förfäder gjort och använt. Under åren kan vi se tillbaka på många färgstarka hembygdsfester med vagnparader, storsöndagen den 2.e Augusti 1936 då parken invigdes och slätten var full av soldater, musikkårer och gamla indelta soldater, över 5000 personer var i rörelse denna dag i lilla Skillingaryd, krönikespelet om Sten Sture d.ä., "Sten Sturespelen" 1953/54 i Skillingaryds hembygdspark och Apladalen i Värnamo var en imponerande tillställning med över 40 amatörskådespelare ifrån bygden.

Hembygdsföreningen deltog aktivt i de berömda Tofterydsdagarna med olika kulturinsatser under senare delen av 70 talet och under 80talet. I detta samband visade Joel Andersson att han inte bara var en hembygdsminnenas bevarare utan också en av den levande bygdens försvarare. Detta när militära planer hotade att ödelägga ytterligare delar av vår kära hembygd. Vi är idag

mycket tacksamma för att bygden med gemensamma krafter lyckades förhindra denna enorma utvidgning av skjutfältet.

### **Ödeläggelse i vår hembygd.**

I början av 2000-talet ägnade föreningen stor kraft åt bevarandet av byarna Norra Linneryd, Hultsgärde, Studstorp och Hallafors. Fortifikationsverket hotade med rivning samtidigt som försvarsmakten utfärdade boendeförbud på gårdar där människor levt och verkat i hundratals år. Hembygdsföreningen och Hembygdsrådet reagerade kraftfullt mot detta i olika uppvaktningar till kommunledningen, politiker, fortifikationsverket och försvarsmakten. Trots idoga försök från Hembygdsföreningen att rädda dessa gårdar lyckades vi inte, utan en stor del av vår hembygd gick förlorad och blev helt ödelagd av försvarsmakten / fortifikationsverket.

### **Fattigboden**

Den gamla Fattigboden ( Norra Linneryd ) som var i stort behov av renovering lyckades vi dock rädda från rivning. 2008 genomfördes renovering av taket, ny panel , tegel, målning med mera, helt ideellt av idoga medlemmar. Nu står Fattigboden kvar där som ett fint gammalt landmärke över den helt utplånade byn Norra Linneryd.

### **Posthuset i Hultsgärde**

Det gamla väderbitna Posthuset i Hultsgärde lyckades vi också rädda från rivning. Under 2014 utfördes en fullständig renovering av samma idoga medlemmar. Inuti huset finns de gamla ursprungliga brevlådorna bevarade och en del foton på byarnas 14 utplånade gårdar.

### **Hembygdsparken**

Hembygdsparken i Skillingaryd har under dessa år fått en omfattande förbättring vad gäller förenklad skötsel/underhåll och bättre nyttjande. Gräsyterna runt husen och i södra ändan har rensats från stenar och stubbar. Gamla ruttna träd har tagits ner. Ansenliga mängder jord har körts på för att jämna ut de nyanlagda gräsmattorna som numera kan hållas klippt med en ny egen införskaffad åkgräsklippare. Norra delen har också rensats upp och utgör nu ett fint "grönstruktursområde". Gammal smålandsgärdesgård av trätrösk o vidjor har satts upp på västra och södra sidan. De gamla järngrindarna på södersidan har renoverats och målats.

### **Husen i parken**

Thelanderstugan fick under 2003 ny träpanel och även hängrännor på södersidan. Samtliga fönster har målats och kittats om, de gamla ursprungliga fönsterluckorna som hittades har restaurerats, målats och satts upp på första våningen. Yttertaket tvättades och mossbekämpades och hela huset rödmålades igen under 2022.

Öppna spisen och murstocken har renoverats och är nu godkänd för användning. Kammaren till höger på nedre plan har fått tak och väggar isolerade och ny el installerad.

**Modellutställningen "Götaströms Bruk"** på andra våningen flyttades hit i början av 2000-talet och sedan har restaurerats, senast då 2021. Samtliga modeller, texter och bilder är från 1975/1976. Götaströmutställningen byggdes på 70-talet av 9.e klassare under ledning av Bo Strååth m.fl.

## **Bengtsbostugan**

2010 byttes panelen på syd och väster sida. Nedre bjälklag har bytts ut på väster sida. Stugan har målats utvändigt med svart slamfärg. De skadade och buktiga "träfiberplattorna" på innerväggarna iorstugan har bytts ut mot träpanel/träspont/gipsskivor och tidsenlig tapet. Samtidigt har samtliga innerväggar värmeisolerats och nya elradiatorer och belysning installerats i hela stugan. Den öppna spisen, järnspisen (Skillingaryds spisen) i köket och murstocken är också renoverade och godkända för användning.

Det gamla köket har målats om och väggar med tidsenliga schablonmålningar som skapats av Inger Lindström. Det inre köket har renoverats med ny användarvänlig diskbänk/kylskåp och vatten/diskbänk. Förstugan har renoverats/utökats och målats om. Bengtsbostugan är upprustad på gammalt/ursprungligt sätt och kan efter detta även nyttjas året runt.

## **Servicebyggnaden.**

Byggdes ut och fick en helrenoverad handikappvänlig toalett med klinkergolv. Hela utrymmet blev isolerat och förrådet har fått nya större dörrar som anpassats för den nya åkgräsklipparen.

## **Smedjan**

Under 2019 byttes panelen på syd- och västersidan, fönster kittades och målades. Huset har rödfärgats. Utrustning och verktyg i smedjan har iordningsställts och är nu fullt användbart.

## **Vagns - och hantverksmuseum.**

Byggnaden har målats och samtliga fönster kittats och målats. En ny handikappanpassad ingång med ny dörr på östra sidan byggdes 2022. Då drogs också ny el och belysning i hela byggnaden. De olika åkvagnarna och kälkarna som tillverkats i vår bygd blev försedda med skyltar som visar både typ av vagn, tillverkare och ägare.

En omfattande kartläggning av järnhantering, smedjor och vagnstillverkning i vår bygd utfördes och färdigställdes också under 2022 av Uno Jonsson och Ola Hugosson. Denna väldigt omfattande dokumentation presenteras med text och bilder på ett 80 tavlor i museet och den finns även att köpa som en tryckt broschyr.

## **Hembygdsarkivet**

Arkivet har under senaste åren inventerats under Uno Jonssons ledning, och aktuella register har tagits fram. Alla Joel Anderssons dokument, foton, filmer, kartor mm är nu uppdaterade och lättillgängliga i detta register.

Karin Eriksson donerade drygt 40 pärmar med mycket värdefull släktforskning och information om dåtidens människor och levernet i byarna i Tofteryds socken, en pärm för varje by.

2024 blev också vår bidragsansökan godkänd av riksantikvarieämbetet för att digitalisera och redigera Joel Anderssons 16 mm filmer, projektet slutfördes i Januari 2026, två av filmerna ligger redan ute på Youtube och efterhand kommer alla Joels 16mm filmer att vara tillgängliga där.

## **Stallarna och skollärarens ladugård i Tofteryd**

Byggnaderna ägs av pastoratet men hembygdsföreningen har tillsammans med bygdeföreningen disponerat lokalerna under många år, målning och yttre underhåll har kontinuerligt utförts av hembygdsföreningen.

I stallarnas övervåning finns ett museum med gamla redskap och samlingar som under lång tid skänkts av människor från bygdens gårdar. Det har också iordningsställts ett lantbruksmuseum i

ett av stallen med olika redskap från tiden då hästarna ersattes av de första traktorerna. Här finns nu olika ombyggda hästredskap och sedan 2023 även Tofteryds första traktor, en Fordson "Låglund" 1935 med järnhjul inklusive den första bogserplogen som hörde till traktor finns att beskåda. Traktorn skänktes till Museet under 2023 av Kjell o Ann Boberg.

Söderväggen på skollärarens gamla ladugård från 1850-talet har under många år varit i starkt behov av renovering. Det gamla tunga takteglet byttes ut mot plaganplåt redan 2004. Under 2023 genomförde pastoratet en professionell renovering av väggstommen och jordträet.

Dessförinnan svarade Hembygdsföreningen och bygdeföreningen tillsammans för upprepning och avyttring av byggnadens innehåll genom en lokal auktion, timmer för ny panel har skänkts och sågats upp, jord och sten har grävts ut, nytt singel har körts in, hela byggnaden har målats och också fått el och belysning indragen, många ideella timmar är gjorda, men mycket jobb återstår. Men ladugården är redan nu redo för minst 100 år till.

### **Informationstavlor.**

I över 20 års tid har informationstavlor satts upp vid historiska platser i hela kommunen. Tofteryd-Hagshult ansvarar för ett 10tal av dessa tavlor. Samtliga av våra byggnader har också försetts med informationstavlor som berättar dess historia.

Som det går att utläsa av föreningens nu över 90 åriga verksamhet ovan så håller föreningen bra fokus på sitt ledord. "Bevara", och känner sig väl rustad inför sitt 100års jubileum 2034.